

Itzulpen neuronalak eta hizkuntza-teknologiak osasungintzaren eremuan

Osakidetzako Itzulbide proiektua

Guri buruz...

**Gontzal Lopez
Lopez**

OSAKIDETZA

Osakidetzako Euskara
Zerbitzu Korporatiboko
burua

**Olatz Perez de
Viñaspre Garralda**

UPV/EHU

Informatika Fakultateko
irakaslea eta Ixa taldeko
eta Hitz zentroko ikerlaria

aurkibidea

Índice

01
SARRERA

02
TESTUINGURUA OSAKIDETZAN

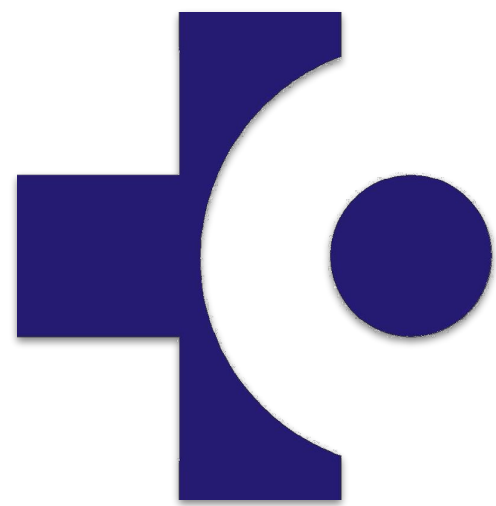
03
ITZULTZAILEAREN GARAPENA

04
GAUR EGUN ETA ETORKIZUNEAN

SARRERA
INTRODUCCIÓN

Itzulbide

Osakidetza

HiTZ

Hizkuntza Teknologiako Zentroa
Basque Center for Language Technology

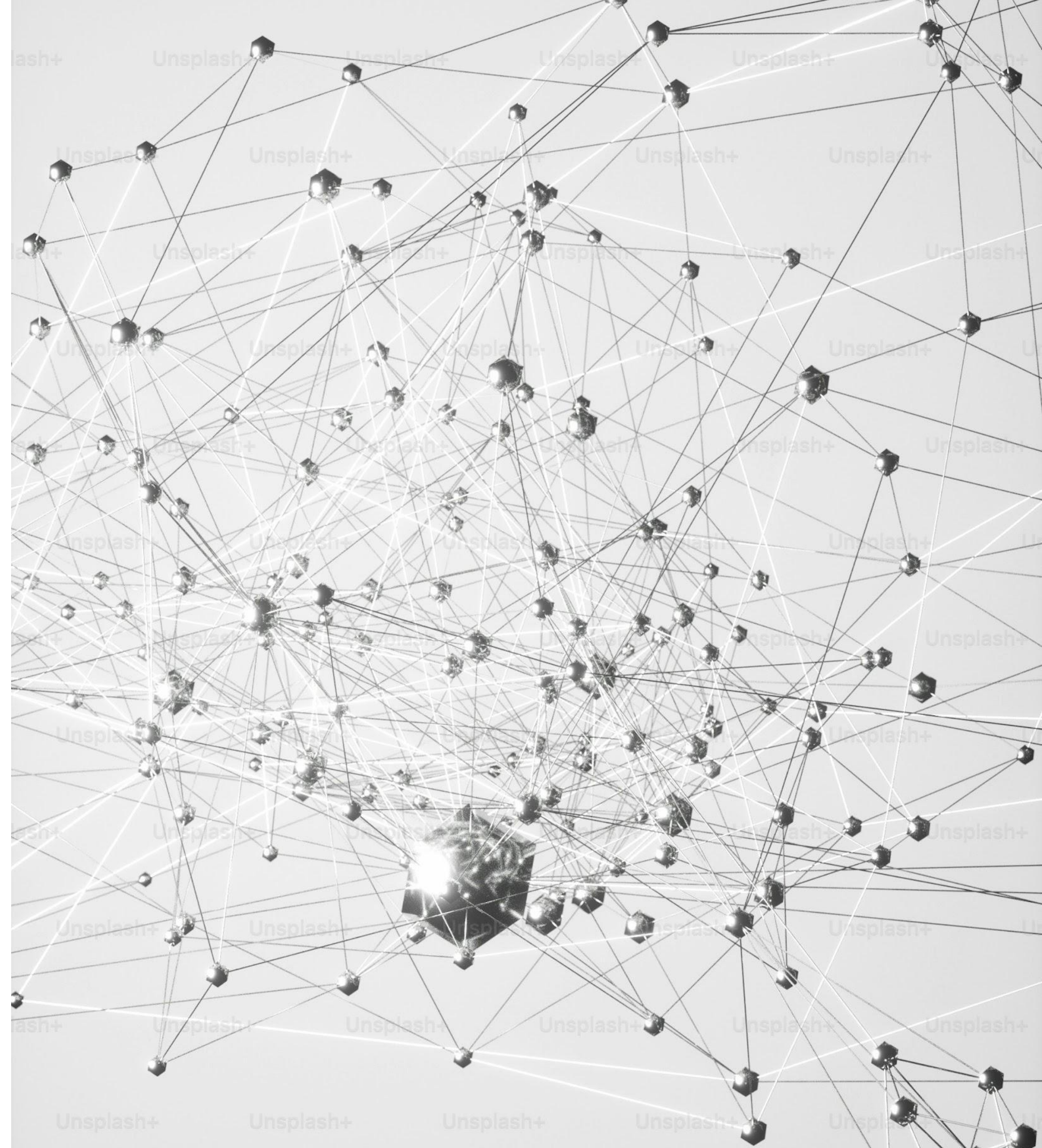

elhuyar
ezagutuz aldatzea

HELBURUA

**Itzultzaile neuronal baten garapena,
euskaratik gaztelaniara
txosten klinikoak itzuliko dituen.**

Zergatik itzultzaile neuronal bat Osakidetzan?

Osakidetzan, hizkuntza-normalizazioaren ikuspegitik, 3 dokumentazio mota:

- Dokumentazio estandarra
- Dokumentazio pertsonalizatua
  - Administrazioaren erantzunak eskari eta erreklamazioei
  - Dokumentazio klinikoa

Hizkuntza-irizpide desberdinak, dokumentazio mota bakoitzaren arabera:

Dokumentazio mota	Hizkuntza-irizpidea
Dokumentazio estandarra	Ele bitan
Eskari eta erreklamazioei erantzutea	Interesdunak erabilitako hizkuntzan
Dokumentazio klinikoa	Irizpide zehatzik ez

Historia klinikoaren berezitasunak:

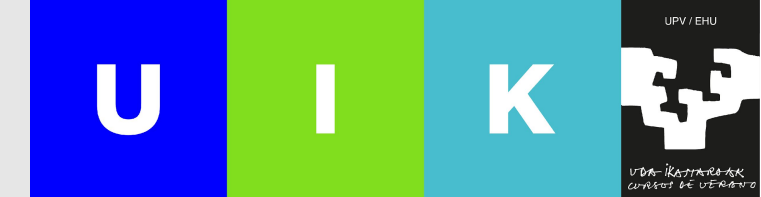
Historia klinikoa paziente baten prozesu asistentzialari buruzko dokumentuen multzoa da, haren egoerei eta bilakaera klinikoari buruzko datuak, balorazioak, erabakiak eta bestelako informazioa biltzen dituena.

41/2002 Legea, pazientearen autonomia eta informazio arloko eskubide eta betebeharrak arautzen dituena

- Intimoa
- Pribatua
- Pazientearen osasun-egoerari buruzko egiazko datuak eman behar ditu, unean-unean, zehaztasun kliniko handienarekin
- Isilpean gorde behar da, modu aktiboan, zentroan nahiz historia klinikoa biltzen duen informazio-sisteman (Osakidetzan, Osabiden)
- Pazientearen asistentzia egokia eta asistentziaren jarraitutasuna bermatu behar ditu

Historia klinikoaren berezitasunak aurrerabiderik gabeko egoera sortu du

hainbat urtean:

Euskararen normalizazioaren aldeko pausoak ematen ari ziren	Eta bitartean, historia klinikoari dagokionez
<ul style="list-style-type: none"> • Plantilla elebidunaren hazkundera • Osasun ikasketak euskaraz egiten dituzten ikasleen hazkundera • Pazienteen lehentasunezko hizkuntzaren erregistroa osatu • Euskara lehenesten duten pazienteei euskarazko arreta eskaintzeko egitasmoak • Irudi korporatiboko elementuak eta dokumentazio estandarra ele bitan finkatu • Osasun arloko hizkera teknikoa eta terminologia landu eta normalizatu • Profesional euskaldunak euskarazko lanerako trebatu • Hizkuntza ohiturak aldatzeko dinamikak sortu	<ul style="list-style-type: none"> • Profesional euskaldun askok gaztelaniaz idatzi • Profesional batzuek euskara hutsean edo, batez ere, ele bitan • Paziente euskaldunen eskaerak eta kexak gora • Zentro batzuetan, pazienteei itzulpena eskaini eta etxera bidali

Itzultzaile neuronalaren irtenbidea

2017an, lehen harremana IXA taldearekin

Nolako itzultzaile neuronalak Osakidetzan?

- Testu klinikoetan espezializatua (testu formalak + profesionalen testu librea)
- Batez ere EU > ES itzulpenetarako trebatua
- Osabiden (Osakidetzako historia kliniko elektronikoan) integratua
- Ia akats-tarterik gabekoa
- Klinikoki balioztatua

03 ITZULTZAILEAREN GARAPENA

Itzultzaile berezi baten beharra

1

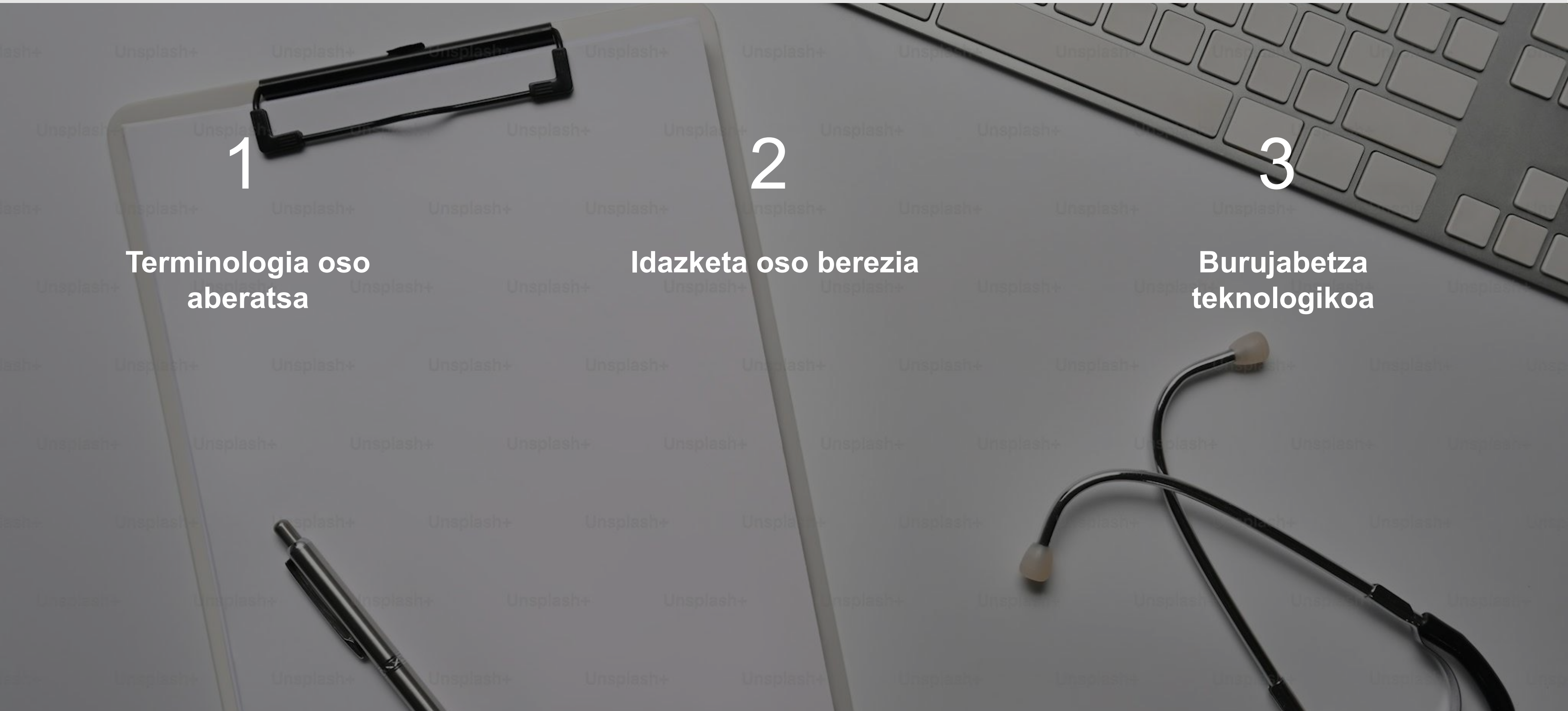
Terminologia oso aberatsa

2

Idazketa oso berezia

3

Burujabetza teknologikoa

por prurito en ambas EESS y cara:

S: refiere picor en ambas EESS y cara desde hoy a la tarde, con algo de molestia también en ambas EEII.

Niega ingesta de nuevos alimentos o nuevo hábito.

Niega disnea y disfagia.

No otra clínica.

Niega sensación de acorchamiento.

O:

Constantes: 23:18 PA 91/54 FC 89 T 35.6°C

Piel sin lesiones aparentes.

No lesiones en orofaringe.

PLAN:

- Pautamos media ampolla de Polaramine iv.

...

ITZULTZAILE NEURONALAK

Erronka

- Esaldi pare (elebidun) kopuru ikaragarri handia (milioiak) behar dute

Erabilitako baliabideak

Corpus orokorra

ELEBIDUNA

Nahikoa handia da, itzultzaileak euskara eta gaztelaniaren artean itzultzen ikasteko.

±5.000.000 esaldi

Corpus Osakidetza

ELEBAKARRA (gazt)

Historia klinikoaren anonimizatutako zati bat. Automatikoki itzultzen da gaztelaniatik euskarara oso eraginkorra den sasi-corpus bat sortzeko (atzeraelikadura).

+10.000.000 esaldi

Hiztegiak

ELEBIDUNA

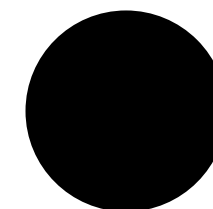
Espezializatuak, aldaera terminologikoak txertatzeko. Testuingurua izan dezaten, esaldi artifizialak sortzen dira.

±1.000.000 esaldi
(±200.000 termino pare)

1.go itzultzailearen itzulpenak

(eu) fibrinolisiaren ondoren egoera klinikoa ez da askorik aldatu

(es) tras fibrinólisis el estado clínico no ha variado significativamente

Zailagoa...

(eu) hipertentsioaren aurkako tratamenduarekin hasi da, tentsioak neurri egokian mantenduz; hipergluzemiarako joera antzeman da egonaldian

(es) se ha iniciado tratamiento antihipertensivo, manteniendo tensiones adecuadas; se ha detectado tendencia a la hiperglucemia durante su estancia

Ez da dena urrea...

(eu) egun batzuetatik hona **eginkariak** beltzak direla iruditu zaio

(es) desde unos días, se le ha parecido que son negros

Edo okerrago...

(eu) ondorengo egunetan ez zuen botaka egin, eta **beherakoak** gutxituz eta giltzurrunen funtzioa hobetuz joan ziren

(es) en los días posteriores no presentaba vómitos, con disminución de la **tos** y mejoría de la función renal

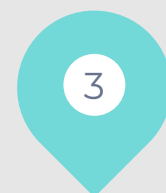

Proiektua

Osasun alorreko lehen corpus paralelo elebiduna (euskara-gaztelania) lortzea

Lehen sistemaren ebaluazioa **Itzulbide 1.0**

Aldikako birrentrenatzeak eguneratzeekin eta hobekuntzekin

Testu klinikoak itzultzeko lehen euskara-gaztelania itzultzailea entrenatzea

Posteditatutako (automatikoki sortutako zuzenketak dituen) lehen corpus paraleloa sortzea

Osabide Global-en integrazioa **Itzulbide 2.0**

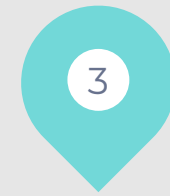

Proiektua

Osasun alorreko lehen corpus paralelo elebiduna (euskara-gaztelania) lortzea

Lehen sistemaren ebaluazioa **Itzulbide 1.0**

Aldikako birrentrenatzeak eguneratzeekin eta hobekuntzekin

Testu klinikoak itzultzeko lehen euskara-gaztelania itzultzailea entrenatzea

Posteditatutako (automatikoki sortutako testuaren gaineko zuzenketak dituen) lehen corpus paraleloa sortzea

Osabide Global-en integrazioa **Itzulbide 2.0**

Corpusa biltzeko aplikazioa

Laburpena | Nire txostenak | Terminoa/laburdura gehitu | Saioa itxi

Espezialitatea: Zainketa Intentsiboen Unitatea

Txosten mota: Alta txostena

Gaztelania

Fecha de ingreso: 18/07/2018 desde urgencias

ANTECEDENTES PERSONALES

- No alergias medicamentosas conocidas.
- Alergia al anisakis.
- Intolerancia a la aspirina.
- Hábitos tóxicos: Fumador desde la adolescencia (35paq/año).
- Actualmente sigue fumando 10-15 cig/día.
- Bebe vino todos los días con las comidas.
- FRCV: HTA en tto médico
- Amigdalectomía en la infancia.
- Lumbociatalgia izqda.

RMN lumbar febrero/2018: Rectificación de la lordosis y espondiloartrosis lumbar.

Euskara

Ingresuaren data: 2018/07/18 Urgentziatik

Aurrekari pertsonalak:

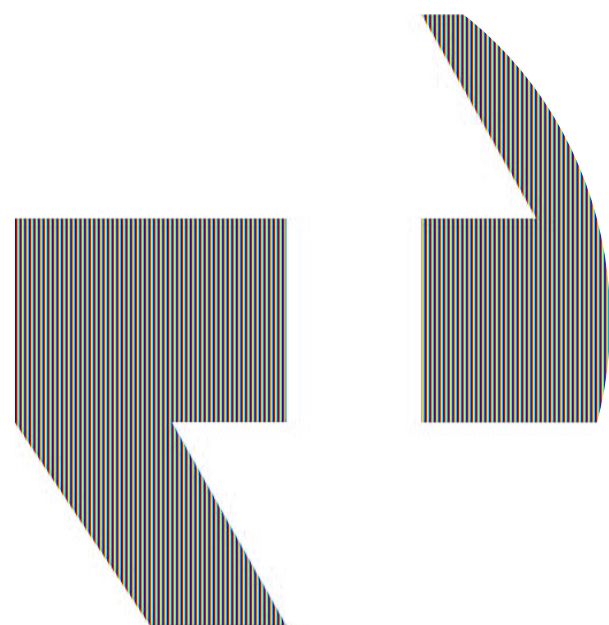
- * Ez die medikamentuei alergia ezagunik.
- Anisakisari alergia.
- Aspirinari intolerantzia.
- * Ohitura toxikoak: Nerabegarotik erretzen du. (35 pakete urtean).
- Orain 10-15 zigarro erretzen ditu egunean.
- Bazkariekin egunero edaten du ardoa.
- * Arrisku faktore kardiobaskularrak: Medikamentuz tratatzen duen hipertentsioa.
- * Haurra zela amigdalektomia
- * Ezkerreko lunboziatalgia. 2018ko otsailan erresonantzia lunbarra.
- Lordosiaren errektifikazioa eta espondiloartrosi lunbarra.

Zuzendu ortografia

Gorde Gorde geroko

Erabilitako baliabideak

Itzulbide

ELEBIDUNAK

- Aurreko fasean sortu zuten osasun-langileek
- Osasun-txosten elebidunak (eu-es)
- 100 parte-hartzaile inguru
- ±30.000 esaldi

Corpus orokorra

ELEBIDUNA

Nahikoa handia da, itzultzaileak euskara eta gaztelaniaren artean itzultzen ikasteko.

±5.000.000 esaldi

Corpus Osakidetza

ELEBAKARRA (gazt)

Historia klinikoaren anonimizatutako zati bat. Automatikoki itzultzen da gaztelaniatik euskarara oso eraginkorra den sasi-corpus bat sortzeko (atzeraelikadura).

+10.000.000 esaldi

Hiztegiak

ELEBIDUNA

Espezializatuak, aldaera terminologikoak txertatzeko. Testuingurua izan dezaten, esaldi artifizialak sortzen dira.

±1.000.000 esaldi
(±200.000 termino pare)

Lehen fasearen ebaluazioa

2 Sistema entrenatu genituen eu-es

Oso emaitza automatiko onak, ezin aukeratu

Sistema 1 es-eu

Entrenamenduan eragina du (corpus elebakarra itzultzeko)

40 boluntario inguruk parte hartu zuten, 100 esaldi bakoitzak ebaluatu

es-eu: % 66 ezer editatu gabe
eu-es: % 78 ezer edidatu gabe

	Denbora	HTER emaitza (edizio distantzia)	BLEU emaitza (erreferentziarekiko antzekotasuna)
gaztelania - euskara	58,24s	11,03	33,18
euskara - gaztelania 1	25,15s	5,87	54,35
euskara - gaztelania 2	25,05s	6,27	54,38

Lehen fasearen emaitza batzuk

ONGI itzuliak:

Jatorrizkoa (eu)	Itzulpena (es)
Gaueko zain barneko perfusioaren bidez eta dosi baxuetan Midazolamekin erantzun ona da.	Buena respuesta a perfusión endovenosa nocturna y a dosis bajas con Midazolam.
Warthon hodiak loditasunaren handitzea aurkezten du, eta mingarria da, karunkula atzean ukipen gogorreko egitura bat antzematen delarik, harri batekin bateragarria.	El conducto de Warthon presenta aumento de consistencia y es doloroso, observándose una estructura de contacto duro retrocarúncula, compatible con un cálculo.
Larruazalpeko perfusoreak ez dauka medikaziorik bisita egiten dugunean, dosi berdina duen perfusore berri bat jartzen dugularik.	El perfusor sc no tiene medicación cuando visitamos, ponemos nuevo perfusor con la misma dosis.
Bihotz-birika auskultazioa: Murmurioa mantenduta, roncus asko eta espirazioko sibilantziekin.	ACP MVC con abundantes roncus y sibilancias espiratorias.
Uztailak/6an zerbitzu honetan artatuta, faringoamigdalitis diagnostikoarekin, eta amoxizilina 500 mg/8h alta emana.	El 6/Julio valorada en este servicio con diagnóstico de faringoamigdalitis, dada de alta con amoxicilina 500 mg/8h.
Ohean garbitzen dugu, hidratatu eta Hoga-k ematen dira presio guneetan.	Aseamos en cama, hidratamos y damos AGHO en zonas de presión.
Ezkerreko kordoi espermatikoaren bihurtura barrabiletik gertu (bira t´erdi).	Torsión de cordón espermático izquierdo cerca del testículo (giro y medio).
Heriotzatik gertu egotearen sentazioa adierazten du.	Refiere sensación de estar cerca de la muerte.
Lasaiago eta irribarretsuago, subjektiboki hobeto, kexa somatiko gutxiago, diskurtso espontaneoa besta arloei buruz.	Más tranquila y sonriente, subjetivamente mejor, menos quejas somáticas, discurso espontáneo en torno a otras áreas.
Hipertentsio arteriala	HTA

Lehen fasearen emaitza batzuk

GAIZKI itzuliak:

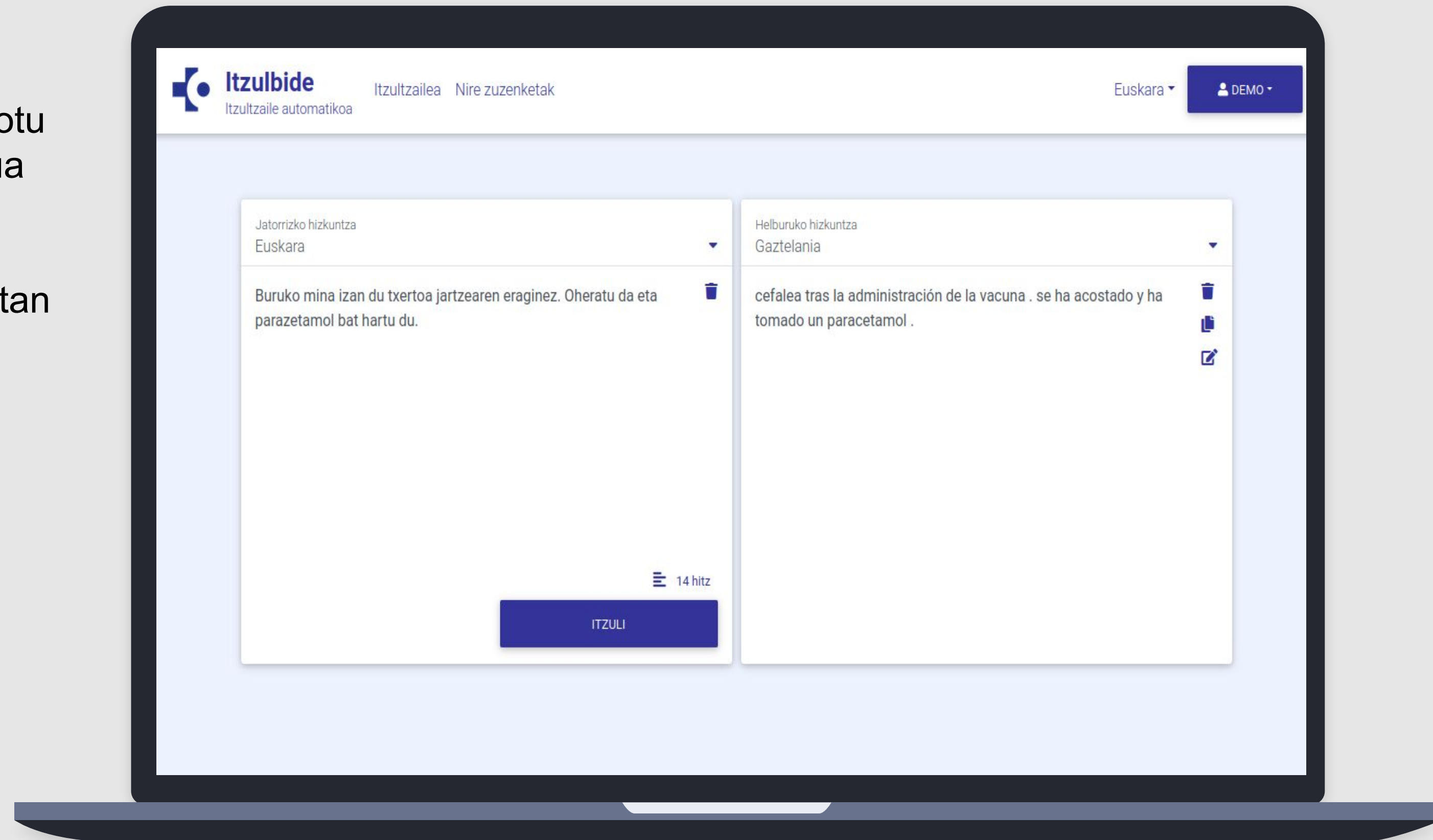
Jatorrizkoa (eu)	Itzulpena (es)
Ezkerreko belarrian muxu bat eman ziotela dio, eztanda sentitu zuen eta bibrazio bezalako sentipena burua zurkatu zion, kontrako belarriaraino.	Refiere que le dieron un beso en el oído izquierdo, le explotó y le palideció la cabeza una sensación como vibración, hasta el oído contralateral.
Argiarekin kontaktuan jarri gara miniresidentziako zerrendak ezagutzeko.	Nos ponemos en contacto con la luz para conocer las listas de la residencia en miniatura.

Jatorrizkoa	Itzulpen automatikoa	Gaztelaniazko erreferentzia
Egoera orokorra askoz hobea da, goizeko 6.00-tan euki du azkenengoz dezimieren bat.	Mucho mejor estado general, última deposición a las 6.00 h de la mañana.	Notable mejoría del estado general, ultima vez febrícula a las 6.00 am.
Zaintza amarena dela esaten dit, baina gaua emana bi egunerokoa da (ia ia zaintza partekatuta).	Me comenta que el cuidado es de la madre, pero que la noche es de dos días (casi compartido de cuidados).	Me comenta que la custodia es de la madre, pero la pernocta es de dos días (casi custodia compartida).

Bigarren fasea

Helburuak

1. Itzultzailea hobetzea:
  - a. Testu kliniko elebiduna areagotu
  - b. Generoaren (el/la) tratamentua
  - c. Terminologia kontrolatuz
2. Terminologia-zerbitzua garatzea
3. Integrazioa Osakidetzako tresnetan

Bigarren fasea

BLEU emaitzak (automatikoa):

Itzulbide 1 (martxo) : 66.66 BLEU

Itzulbide 2 (abendua): 73.33 BLEU

Eskuzko ebaluazioa:

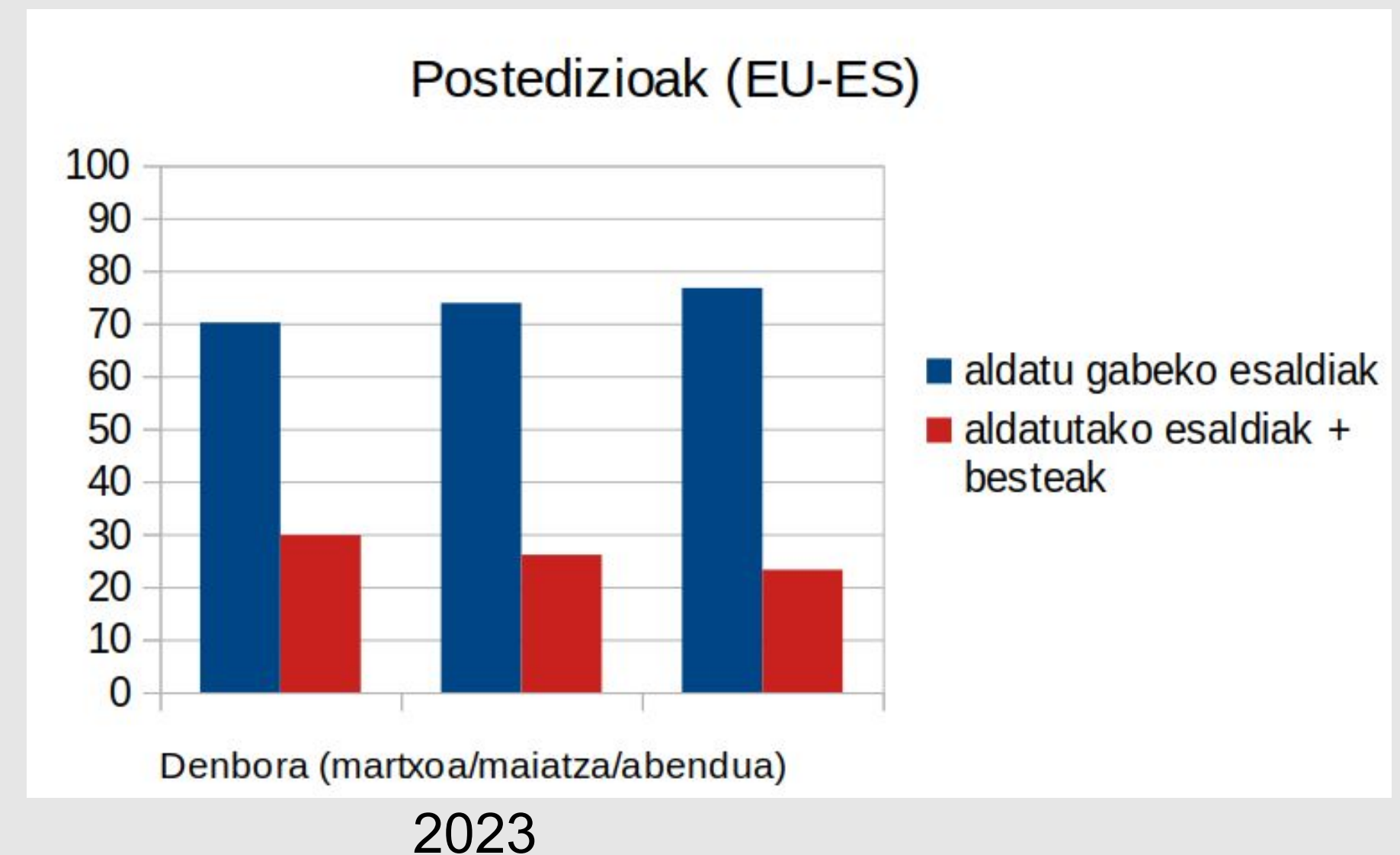
% 78 Itzulbide 1 == Itzulbide 2

% 14 Itzulbide 2 > Itzulbide 1

% 7 Itzulbide 1 > Itzulbide 2

2024ko Martxoaren amaieratik Itzulbide 2 erabiltzen

Oraintxe, generoa eta terminologia lantzen duten sistemak entrenatzen

Bigarren fasearen adibide bat

jatorrizkoa	Erreferentzia	Itzulbide2	Itzulbide1
<p>lasai , besaulkian eserita egon da . SatO2 basala % 98 , sudur @-@ kanulak 1L @-@ tara utzi zaizkio , disnearik gabe . zaintzailearen konpainian .</p>	<p>tranquilo, ha estado sentado en la butaca . SatO2 basal 98 % , se dejan gafas nasales a 1l , sin disnea . en compañía de la cuidadora.</p>	<p>Tranquila, levantada al sillón . SatO2 basal 98 % , se le dejan GN a 1l , sin disnea . acompañada de la cuidadora .</p>	<p>tranquila, , ha estado sentada en la butaca . SatO2 basal 98 % , se le dejan GN a 1L , sin disnea . acompañada de la cuidadora.</p>

Proiektuaren hurrengo pausoak

- Funtzionalitate berrien prozesua amaitu eta azken entrenamenduak egin
- Aritu talde baten balioztatze klinikoa
- Itzultzailea Osabiden txertatu
- Osakidetzan, historia klinikoan bi hizkuntza ofizialak erabiltzeko irizpideak zehaztu eta profesional sanitarioei komunikatu

UDA IKASTAROAK / CURSOS DE VERANO / SUMMER COURSES
Miramar Jauregia - Mirakontxa Pasealekua, 48 - 20007 Donostia / San Sebastián
T.: 943 219511 - info@uik.es - www.uik.es